

Op een eiland

Sarah Moss – Doorwaakte nachten
Vertaald door Sandra van de Ven.
Artemis & co, Amsterdam; 408 blz., €19,95

Anna Bennet woont met man en twee kinderen op het afgelegen eiland Colsay. Dat bestaat niet echt, maar de geschiedenis ervan vertoont overeenkomsten met die van het Schotse eiland St. Kilda, zo bekend de Britse schrijfster Sarah Moss in een nawoord bij haar tweede roman. In 'Doorwaakte nachten' speelt geschiedenis een belangrijke rol.

Anna is historica. Ze werkt aan een proefschrift over de opvoeding van kinderen, tenminste voor zover haar eigen kinderen dat toelaten. Haar man Giles, die bioloog is en Colsay van zijn familie heeft geërfd, houdt zich

Sarah Moss FOTO SIMON BURT

vooral bezig met het tellen van de papegaaiduikers op het eiland. De kinderen laat hij aan Anna over.

Tot haar grote frustratie. Het kan toch nooit de bedoeling zijn geweest dat zij uit Oxford is ver-

trokken om nu alleen voor alles op te draaien? Sarah Moss beschrijft Anna's strijd om moederschap en werk te combineren met humor en venijn. Dat levert kostelijke passages op over de gedachtecronken van een zevenjarige wijsneus en de absolute macht die een veelzijdige peuter op zijn moeder kan uitoefenen. Als Anna bomen plant, ontdekt ze dat in haar tuin ooit een baby is begraven. De politie wordt erbij gehaald. Moss wisselt het heden af met gebeurtenissen uit 1870. Daarover wordt de lezer geïnformeerd door May, een jonge vrouw die destijds naar het eiland is gestuurd om uit te vinden wat de oorzaak is van de grote babysterfte. Anna leest brieven die zij schreef, waaruit duidelijk wordt dat de hechte

gemeenschap niets van May moest hebben. Het mysterie laat Anna niet meer los, helemaal niet als ze begint te vermoeden dat Giles' familie er iets mee te maken heeft. Moss, die met 'Koude aarde' ook al zo'n spannende, thrillerachtige roman schreef over een groepje wetenschappers, weet de aandacht vast te houden. Met haar onverbloemde en pittige schrijfstijl brengt ze deze eilandbewoners tot leven en zet ze het moderne leven af tegen dat van vroeger. Dat is eigenlijk al een mooi verhaal. Dat ze ook nog gasten naar het eiland laat komen, een aan anorexia lijdend meisje met haar ouders, voegt niet zo veel toe. Of het moet zijn dat Anna dat gezeur er ook nog bij krijgt.

ALETTA SCHWEIGMANN-SNOECK

JEUGD

Help, morgen leesverlag inleveren!

Caja Cazemier – Survivalgids voor brugklassers
Ploegsma, Amsterdam, €14,95, (12+)

Rian Visser – Hieper
illustraties Noëlle Smit, Moon, Amsterdam, €13,95, (4+)

Nog een week vakantie en dan beginnen de scholen weer. Brugklassers kunnen zich voorbereiden met de nieuwste versie van de 'Survivalgids voor brugklassers' van Caja Cazemier.

De 'Survivalgids' is een uitgebreide opsomming van alles waarmee je op de middelbare school voor het eerst te maken krijgt. Daardoor wordt het allemaal wel wat langdradig en saai. Want alleen al de opsomming van alle schooltypes en niveaus is slaapverwekkend.

Daar is Cazemier zichzelf ook van bewust: „Niet schrikken“, schrijft ze, „Ze hebben voor het vmbo nare, ingewikkelde woorden verzonnen! Niks van aantrekken.“ Wat haar betreft hoeven de ex-leerlingen van groep 8 de gids ook echt niet van voren naar achteren te lezen.

Met de trefwoorden achterin kun je de onderwerpen opzoeken waar je meer over wilt weten.

Uit zijn mond komt een steekvlam. En de dokter vliegt in brand. Maar mama heeft gelukkig een emmer water bij de hand. (Uit: 'Hieper')

Daarmee wordt haar gids een makkelijk naslagwerk en daarmee voldoet hij zeker aan de informatiebehoefte die een brugpieper heeft. Alles komt aan de orde. Van schoolspullen, proefwerken, lesroosters, leraren en rapporten tot schoolfeestjes en pesten. De algemene teneur is wel erg positief. „Het is in ieder geval leuk!“ wordt al vanaf de eerste pagina geschreeuwd. Of even verderop onder het kopje 'geen succes': „Ze laten je niet te lang spartelen in een zee van onvol-

doendes!“ Terwijl vaak genoeg bekend wordt dat dit op grote scholengemeenschappen wel gebeurt. Ondanks de mogelijkheid voor ouders om digitaal de cijfers van hun kind in te kunnen zien, worden sommigen onaangenaam verrast door de rapportcijfers van hun kind of zo laat ingelicht dat herstel al niet meer mogelijk is.

Maar laten we het bij de positieve inslag van Cazemier houden. „Als je merkt dat je succes hebt en je voelt je trots en gelukkig daarvoor, nou dan ben je bijna niet meer te stoppen met je ijver!“ Herkenbaar en grappig is het prentenboek van Rian Visser en Noëlle Smit over Hieper, het draakje met adhd. Hoe komt het toch dat hij steeds brokken maakt? Kinderen met adhd en hun ouders zullen deze worsteling herkennen. Dat het draakje hyperactief is, springt er op de eerste titelpagina van 'Hieper' al vanaf: hij rent, springt, vliegt, dans en staat op z'n kop. Gelukkig weet zijn mama een oplossing, jammer genoeg is die niet toepasbaar in de grottemensenwereld.

MARIA DEL GROSSO

Verbeten moederliefde

Lloyd Jones – Tweedehands wereld
Vertaald door Joris Vermeulen. De Bezige Bij, Amsterdam; €19,90

Vijf jaar geleden brak de Nieuw-Zeelands schrijver Lloyd Jones, na negen romans die niet veel verder dan zijn geboorteland hadden gereikt, plotseling internationaal door met 'Mister Pip'. Het boek was een hype, maar viel eigenlijk nogal tegen.

Het goede nieuws is dat Jones' nieuwe roman, 'Tweedehands wereld', gedurfd in elkaar zit. Centraal staat een mysterieuze Noord-Afrikaanse vrouw, die we in het eerste hoofdstuk ontmoeten als ze in een hotel in Tunesië werkt. Of liever: er wordt ons over haar verteld, door een collega. Hoe ze de witte mannen die hier vakantie kwamen vieren, bediende en zelfs betaalde seks met hen had. Hoe ze verliefd werd op een donkerhuidige Duitse gast, Jermaine, met wie ze een verhouding kreeg. En hoe hij, nadat ze zwanger was geworden en was bevallen, haar kind ontvoerde en dat, met zijn vrouw, meenam naar Berlijn.

Na de eerste verlamrende schok besluit de vrouw, die zich Ines noemt, haar zoonje achterna te reizen. Een tocht die je volgt aan de hand van getuigenissen van de mensen die haar onderweg bijstaan (of juist misbruiken), nadat ze is aangespoeld op Sicilië, als enige overlevende van 'een lading' van mensensmokkelaars. De groezelige Italiaanse vrachtwagenchauffeur die haar een lift

geeft, de 'bejaarde slakkenverzamelaar' bij wie ze overnacht, 'de jager-gidsen' die haar de Alpen over helpen.

Versnipperde verslagen zijn het, die elkaar geregeld tegenspreken. Maar hoewel die constructie gekunsteld klinkt, werkt-ie verrassend goed. Langzaam rijst Ines' geschiedenis eruit op: een droevige, maar rauw realistisch aandoende geschiedenis van de worstelingen van een rechteloze illegale immigrant en verbeterde moederliefde. Jones scheidt indringende scènes. En al lukt het hem niet de leden van zijn bonte cast ieder een eigen stem te geven, zijn proza is beeldend en ingehouden poëtisch genoeg om je voort te sturen.

Totdat, op ruwweg een derde van de roman, Ines zelf, tot dan toe het zwijgende oog van de storm, het woord neemt. Het levert een afdeling vol onthullingen op, over de duisterdere kanten van de vorige sprekers en haarzelf, maar, helaas, ook de nodige onwaarschijnlijkheden. Dat Jermaine haar vijftig euro laat betalen voor elke ontmoeting met haar zoonje, en vooral haar passief meegegaande reactie daarop, komen over als een melodramatische kunstgreep. En van 'de moordzaak', die de aanwezigheid van de tot dan toe raadselachtige 'inspecteur' verklaart, geloof je nog minder.

Jammer. Maar de caleidoscopische vertelling ervoor maakt 'Tweedehands wereld' toch de moeite waard.

DIRK-JAN ARENSMAN

gevoels die deze bij zijn puberzoon oproept, staan centraal in de nieuwe roman van de van oorsprong Libische schrijver Hisham Matar (1975, Londen). Subtiel en ontroerend schetst Matar de zee van onzekerheid en schuldgevoelens waarin de jongen dreigt te verdrinken. De verdwijning van de vader is autobiografisch. Matars vader, destijds diplomaat in New York, werd in 1990 door aanhangers van Khadafi ontvoerd en afgezien van enkele vage berichten en een

De revolutie eet haar eigen kinderen op

Karl Schlögel - Terreur en droom. Moskou 1937
Vertaald door Goverdien Hauth-Grubben. Atlas, Amsterdam; €69,95

En van de merkwaardigste fenomenen uit de geschiedenis van de Sovjet Unie is het verschijnsel 'rehabilitatie'. Op verzoek van de familie of een staatsinstelling kan een arrestant die naar een strafkamp in Siberië is gestuurd of eenvoudigweg door de geheime dienst werd geëxecuteerd, 'gerehabiliteerd' worden. Vier miljoen Russen hebben postuum 'geprofiereerd' van deze absurde regeling die in de jaren vijftig door president Nikita Chroesjtsjov in gang is gezet.

De slachtoffers hebben er niets meer aan en door deze rehabilitatie wordt gesuggereerd dat er weliswaar uit 'politieke motieven' fouten zijn gemaakt in de rechtsgang, maar dat het voor de rest volkomen juist is geweest dat Lenin en Stalin die andere dertig miljoen Russen de dood in hebben gejaagd.

Een aanvraag tot 'rehabilitatie' heeft tot gevolg dat het betreffende dossier nog eens wordt bekeken, en waar mogelijk aangevuld met nieuwe feiten. Die praktijk heeft er in elk geval voor gezorgd dat de Duitse historicus Karl Schlögel in zijn vuistdikke studie over de showprocessen in 1937 - 'Terreur en droom. Moskou 1937' - gedetailleerd over de strafzaken tegen politieke gevangenen kan schrijven. Het jaar 1937 is een treurig ijkpunt in de Russische geschiedenis. Als gevolg van Stalins Grote Zuive-

Fabrieksarbeiders in Moskou stemmen in januari 1937 voor een besluit om militaire spionnen en saboteurs te executeren. FOTO AP

ringpolitiek begonnen in Moskou de beruchte 'showprocessen'. In een jaar tijd werden zo'n twee miljoen mensen gearresteerd, van wie er 700.000 de kogel kregen. Schlögel geeft voorbeelden van rechters die er prat op gingen dat ze een zaak in een paar minuten afhandelden en die 's avonds een bruine rubberchort omdeden om als vrijwilliger mee te helpen bij de executies. De overheid verstrekte emmers met wodka voor

de beulen. Ook stond er een vat met eau de cologne klaar, omdat de uitvoerders al van verre naar bloed en kruit roken. De processen zijn eerder in al hun gruwelijkheid en absurditeit beschreven, maar Schlögel voegt er zijn verhaal van 'chronotops' aan toe. Over de gelijktijdigheid van gebeurtenissen. Op een steenworp afstand van het Rode Plein waar de ene feestelijke parade de andere opvolgde, ston-

den de overheidsgebouwen waar de politieke gevangenen werden verhoord en gefolterd tot dat ze bekenden 'een gevaar voor de staat', of 'Trotskist' te zijn. Moskou was vergeven van de anonieme instanties die zich graag bezighielden met de uitvoering van Stalins Generale Plan om de hoofdstad rijp te maken voor de socialistische heilstaat. De stad veranderde vanaf het begin van de jaren dertig in een

grote bouwput. Honderden kerken en 'bourgeoisgebouwen' werden gesloopt om plaats te maken voor wegen, bioscopen, warmtekrachtcentrales en overheidsgebouwen. Terwijl op het hoogtepunt van de terreur aan de lopende band massaexecuties plaatsvonden, was de stad tegelijkertijd een biotoop van hoop. Het was een toevluchtsoord voor twee miljoen Russen en honderdduizenden uit de rest van de wereld.

En inderdaad, zo laat Schlögel zien, het optimisme spatte ervan af. Honderden kilometers rioleering werd aangelegd, een imponerend metronetwerk werd geopend en het prestigieuze Moskva-Wolgakanaal van 128 kilometer lang verbond de Wolga eindelijk met de hoofdstad. Op bijna elke straathoek hing een afbeelding van een vaderlijk kijkende Stalin. Hij alleen wist hoeveel dwangarbeiders aan dit prestigeproject waren bezweken.

Schlögel toont met behulp van het jaarlijks bijgewerkte Adresboek van Moskou aan hoe willekeurig de terreur was. De duizenden functionarissen uit de editie 1936 waren in het Adresboek van 1937 veelal vervangen door nieuwe namen, zodat het Adresboek voor de historicus van nu fungeert als dodenlijst.

Een van Stalins biografen meldt dat de vader des vaderlands vaak achter de coulissen van een showproces aanwezig was. Als er weer eens een doodvonnis werd uitgesproken, kon men soms in de duisternis de punt van zijn sigaret zien oplichten.

HANS RENDERS

Verwarde gevoelens

Hisham Matar – Anatomie van een verdwijning

Vertaald door Manik Sarkar. Meulenhoff, Amsterdam; 224 blz., €18,95

Niet de verdwijning van de vader, maar de verwarde gevoelens die deze bij zijn puberzoon oproept, staan centraal in de nieuwe roman van de van oorsprong Libische schrijver Hisham Matar (1975, Londen). Subtiel en ontroerend schetst Matar de zee van onzekerheid en schuldgevoelens waarin de jongen dreigt te verdrinken. De verdwijning van de vader is autobiografisch. Matars vader, destijds diplomaat in New York, werd in 1990 door aanhangers van Khadafi ontvoerd en afgezien van enkele vage berichten en een

foto uit 2002 heeft niemand ooit meer iets van hem vernomen. Eenzelfde gebeurtenis vormt de spil in 'Anatomie van een verdwijning'. De jonge Nuri el-Alfi is al jong zijn moeder kwijtgeraakt. Waar zij aan overleed, weet hij niet. Het is een onderwerp waar niet over gesproken wordt, zoals over veel zaken wordt gezweven. Bijvoorbeeld over de vraag waarom zijn vader Kamal, ooit raadgever van de koning, na een machtsovername zijn land ontvluchtte. Nergens noemt Matar overigens de naam van dat land of die van de nieuwe machthebber.

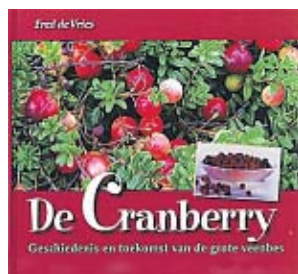
Met zijn vader woont Nuri in Cairo. Tijdens een vakantie, de jongen is twaalf, ontmoet hij Mona, 26 jaar, en hij is op slag

Hisham Matar FOTO TIM FRASER

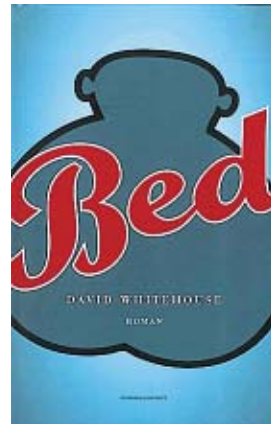
reddeloos verliefd op haar. Maar Mona trouwt met zijn vader en Nuri wordt op kostschool in Engeland gedaan. Twee jaar later, als Mona en Nuri in Zwitserland op Kamal wachten om gezamenlijk op vakantie te gaan, wordt de vader ontvoerd. In de weken erna zoeken Mona en Nuri troost bij elkaar. Hun relatie wordt vanaf dat moment gekenmerkt door een ongemakkelijke mix van schuldgevoel, liefde en verdriet. Met een intens inlevingsvermogen en in een wondermooie stijl geeft Matar stem aan de verwarde gevoelens van de jongen. Juist doordat hij elke vorm van sentimentaliteit nadrukkelijk mijdt, komt het verhaal des te 'harder' aan.

SONJA DE JONG

Vroeger werd gesproken van lepeltesheide, de officiële naam is grote veenbes, maar toch zeggen we op z'n Engels meestal 'cranberry'. Harlinger Fred de Vries verdiepte zich in de geschiedenis van de rode bes. In zijn boek houdt hij de mythes en legendes die erover bestaan tegen het licht en gaat hij na hoe gezond dit 'superfruit' eigenlijk is.

Fred de Vries – De cranberry
Flevodruk, Harlingen; 96 blz., geïllustreerd, €17,50

Mal is 25 jaar en drijft zijn familie tot wanhoop door zijn bed niet meer uit te komen. In zijn debuutroman 'Bed' beschrijft David Whitehouse hoe Mal de dikste man ter wereld wordt, belaagd door media en sensatiezoekers. De verteller in dit verhaal vol zwarte humor is Mals jongere broer.

David Whitehouse – Bed
Vertaald door Theo Scholten. Contact, Amsterdam; 296 blz., €19,95

En spiritueel liefdesverhaal' is de ondertitel van 'Tweelingziel'. In deze roman van Kristien De Winter ontmoet de mondaine Claire een Zwitserse berggids, die haar inwijdt in de thematiek van het begrip 'tweelingziel'. Een mystieke avontuur, met een bijzondere rol voor een middeleeuws kookboek.

Kristien De Winter – Tweelingziel
Manteau, Antwerpen; 240 blz., €240 blz., €17,95

Tweede deel van Scott Pilgrim, de stripverhalenreeks van Bryan Lee O'Malley over Scott Pilgrim en het meisje van zijn dromen Ramona Flowers. Moest de titelheld het al opnemmen tegen de zeven slechte exen van Ramona, deze keer komt ook zijn eigen ex opdagen om de relatie te verhanden.

Bryan Lee O'Malley – Scott Pilgrim 2, Tegen de rest van de wereld
Vertaald door Hans Enters; Oog & Blik, Amsterdam; 208 blz., €9,90

Tekst en beeld wisselen elkaar af en zijn met elkaar verbonden in 'Wisseling van de wacht', een coproductie van dichter Peter van Lier en beeldend kunstenaar Machteld van Buren. Zij lieten zich voor deze bundel, die schijnt als deel 134 in de Zeeuwse Slibreeks, inspireren door Vlissingen.

Peter van Lier en Machteld van Buren – Wisseling van de wacht
CBK Zeeland, Middelburg; €9